

Diszkrét matematika 2. – Polinomok beugró

Készítette: Grimm Dániel

1. Algebrai alapok, polinomokkal kapcsolatos alapfogalmak
1. Definiáld a (binér) művelet fogalmát!

Egy X halmazon értelmezett művelet alatt egy $* : X^n \rightarrow X$ függvényt értünk.

Egy X halmazon értelmezett binér (kétváltozós) művelet egy $* : X \times X \rightarrow X$ függvény. Gyakran $*(x, y)$ helyett $x * y$ -t írunk.

2. Definiáld az asszociativitás fogalmát!

A $* : X \times X \rightarrow X$ művelet
asszociatív, ha $\forall a, b, c \in X : (a * b) * c = a * (b * c)$;

3. Adj példát nem asszociatív binér műveletre!

Kivonás $\mathbb{R}$ – ben: $(3-2)-1$ az 0, $3-(2-1)$ az 2

4. Definiáld a kommutativitás fogalmát!

A $* : X \times X \rightarrow X$ művelet
kommutatív, ha $\forall a, b \in X : a * b = b * a$.

5. Adj példát nem kommutatív binér műveletre!

Pi 2x2-es Mátrixok körében a szorzás.

6. Definiáld a grupoid fogalmát!

A $(H; M)$ pár algebrai struktúra, ha H egy halmaz, M pedig H -n értelmezett műveletek halmaza.
Az egy binér műveletes struktúrát **grupoidnak** nevezzük.

7. Definiáld a félcsoport fogalmát!

A $(G; *)$ grupoid **félcsoport**, ha $*$ asszociatív G -n.

8. Adj példát olyan grupoidra, amely nem félcsoport!

Emil Vatai $G = \{a,b,c\}$, és a művelet táblája

*	a	b	c
a			
b			
c			

9/10. Definiáld a semleges elem/monoid fogalmát!

Ha létezik $s \in G$: $\forall g \in G : s * g = g * s = g$, akkor az s semleges elem (egységelem), $(G; *)$ pedig semleges elemes félcsoport (egységelemes félcsoport, monoid).

11. Definiáld az inverz fogalmát!

Legyen $(G; *)$ egy egységelemes félcsoport e egységelemmel. A $g \in G$ elem inverze a $g^{-1} \in G$ elem, melyre $g * g^{-1} = g^{-1} * g = e$.

12. Definiáld a csoport fogalmát!

Ha minden $g \in G$ elemnek létezik inverze, akkor $(G; *)$ csoport.

13. Definiáld az Abel-csoport fogalmát!

Ha ezen felül $*$ kommutatív is, akkor $(G; *)$ Abel-csoport.

14. Definiáld a disztributivitás fogalmát!

Legyen $(R; *, \circ)$ algebrai struktúra, ahol $*$ és $\circ$ binér műveletek. Azt mondjuk, hogy teljesül a $\circ$ -nek a $*$ -ra vonatkozó bal oldali disztributivitása, illetve jobb oldali disztributivitása, ha
 $\forall k, l, m \in R$ -re: $k \circ (l * m) = (k \circ l) * (k \circ m)$, illetve
 $\forall k, l, m \in R$ -re: $(l * m) \circ k = (l \circ k) * (m \circ k)$.

15. Definiáld a gyűrű fogalmát!

Az $(R; *, \circ)$ két binér műveletes algebrai struktúra gyűrű, ha

- $(R; *)$ Abel-csoport;
- $(R; \circ)$ félcsoport;
- teljesül a $\circ$ -nek a $*$ -ra vonatkozó minden oldali disztributivitása.

16. Definiáld a nullelem/egységelem fogalmát gyűrűben!

$(R; *, \circ)$ két binér műveletes algebrai struktúra esetén a $*$ -ra vonatkozó semleges elemet **nullelemnek**, a $\circ$ -re vonatkozó semleges elemet **egységelemnek** nevezzük. A nullelem szokásos jelölése **0**, az egységelemé **1**, esetleg **e**.

17. Definiáld az egységelemes gyűrű fogalmát!

Az $(R; *, \circ)$ gyűrű **egységelemes gyűrű**, ha R -en a $\circ$ műveletre nézve van egységelem.

18. Definiáld a kommutatív gyűrű fogalmát!

Az $(R; *, \circ)$ gyűrű **kommutatív gyűrű**, ha a $\circ$ művelet (**is**) kommutatív.

19. Definiáld a nulosztómentes gyűrű fogalmát!

Ha egy $(R, *, \circ)$ gyűrűben $\forall r, s \in R, r, s \neq 0$ esetén $r \circ s \neq 0$, akkor R **nulosztómentes gyűrű**.

20. Definiáld az integrási tartomány fogalmát!

A **kommutatív, nulosztómentes** gyűrűt **integrási tartománynak** nevezzük.

Példa

- $(\mathbb{Z}; +, \cdot)$

21. Definiáld a karakterisztika fogalmát!

Nulosztómentes gyűrűben a nem-nulla elemek additív rendje megegyezik, és vagy egy **p** prímszám vagy végtelen.

Definíció

Ha az előző állításban szereplő közös rend **p**, akkor a gyűrű **karakterisztikája p**, ha a közös rend végtelen, akkor pedig **0**. Jelölése: **char(R)**.

22. Definiáld az osztó/többszörös fogalmát!

Az $(R; *, \circ)$ egységelemes integritási tartományban az $a, b \in R$ elemekre azt mondjuk, hogy a osztója b -nek, ha van olyan $c \in R$, amire $b = a \circ c$. Jelölése: $a|b$.

23. Definiál az egység fogalmát!

Az egységelem osztóját egységnak nevezzük.

24. Definiál a felbonthatatlan elem fogalmát!

A $b = cd$ a b -nek *triviális* felbontása, ha c és d egyike egység. A $p \in R$ *felbonthatatlan* (irreducibilis), ha nem nulla, nem egység, és nincs nemtriviális felbontása.

Ekvivalens: p minden osztója egység, vagy p egységszerese.

25. Adj példákat gyűrűkre!

- $(\mathbb{Z}; +, \cdot)$ egységelemes kommutatív gyűrű.
- $(2\mathbb{Z}; +, \cdot)$ gyűrű, de nem egységelemes.
- $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ a szokásos műveletekkel egységelemes kommutatív gyűrűk.
- $\mathbb{C}^{k \times k}$ a szokásos műveletekkel egységelemes gyűrű, de nem kommutatív, ha $k > 1$.

26. Adj példát véges, és végtelen testekre!

Emil Vatai 2.: Véges test példának csak Zp (p prímszám) jó, vagy van más is? Igen, Zp tökéletes példa. Az összes véges testre van egy bevett jelölés ami az: IFq (az egy duplaszárú F és egy alsóindex q akar lenni), ahol $q = p^n$, p prím n pozegész. És ez lényegében $Zp[x]$ maradékosztályai mod f valamelyen f eleme $Zp[x]$ irreducibilis, $deg(f)=n$ polynomra. Szal végestestek: "mod p együtthatós mod f polinomok".

Tetszik · Válasz · 1 · június 3., 8:59

Emil Vatai 3.: Végtelen test példának jó Q,R,C?
TÖKÉLETES

27. Mi teljesül nullemmel való szorzás esetén gyűrűben?

az hogy r művelet $0 = 0$ művelet $r = 0$

a 0 elem az $(R, +, \cdot)$ gyűrűben az első műveletre vonatkozó semleges ele

és az a lényeg hogy bármely R -beli elemre ha a második műveletet 0-val alkalmazva 0-t kapunk

28. Mit mondhatunk testben a nulosztókról?

Legyen T test. Ekkor T nulosztómentes.

29. Definiáld a polinomokat a műveletekkel!

Definíció

Legyen $(R; +, \cdot)$ gyűrű. A gyűrű elemeiből képzett $f = (f_0, f_1, f_2, \dots)$ ($f_j \in R$) végtelen sorozatot R fölötti **polinomnak** nevezzük, ha csak véges sok eleme nem-nulla.

Az R fölötti polinomok halmazát $R[x]$ -szel jelöljük.

$R[x]$ elemein definiáljuk az összeadást és a szorzást.

$f = (f_0, f_1, f_2, \dots)$, $g = (g_0, g_1, g_2, \dots)$ és $h = (h_0, h_1, h_2, \dots)$ esetén $f + g = (f_0 + g_0, f_1 + g_1, f_2 + g_2, \dots)$ és $f \cdot g = h$, ahol

$$h_k = \sum_{i+j=k} f_i g_j = \sum_{i=0}^k f_i g_{k-i} = \sum_{j=0}^k f_{k-j} g_j.$$

Megjegyzés

Könnyen látható, hogy polinomok összege és szorzata is polinom.

30. Milyen kapcsolat van egy gyűrű és az adott gyűrű fölötti polinomgyűrű között?

Ha $(R; +, \cdot)$ gyűrű, akkor $(R[x]; +, \cdot)$ is gyűrű, és R fölötti **polinomgyűrűnek** nevezzük.

31. Definiáld az együttható, a főtag, és a konstans tag fogalmát!

Az $f = (f_0, f_1, f_2, \dots, f_n, 0, 0, \dots)$, $f_n \neq 0$ polinomot
 $f(x) = f_0 + f_1x + f_2x^2 + \dots + f_nx^n$, $f_n \neq 0$ alakba írjuk.

Definíció

Az előző pontban szereplő polinom esetén f_i -t az i -ed fokú tag **együtthatójának** nevezzük, f_0 a polinom **konstans tagja**, f_n a **főegyütthatója**, f_nx^n a **főtagja**, n pedig a **foka**. f fokának jelölésére $\deg(f)$ használatos.

32. Definiáld a főegyüttható és a polinom fokának a fogalmát!

A főegyüttható tehát a legnagyobb indexű nem-nulla együttható, a fok pedig ennek indexe.

33./34./35./36./37. Definiáld a konstans/null/lineáris/fő –polinom, és a monom fogalmát!

A $0 = (0, 0, \dots)$ **nullpolinomnak** nincs legnagyobb indexű nem-nulla együtthatója, így a fokát külön definiáljuk, mégpedig $\deg(0) = -\infty$.

A **konstans polinomok** a legfeljebb nullafokú polinomok, a **lineáris polinomok** pedig a legfeljebb elsőfokú polinomok. Az $f_i x^i$ alakba írható polinomok a **monomok**. Ha $f \in R[x]$ polinom főegyütthatója R egységeleme, akkor f -et **főpolinomnak** nevezzük.

38. Mit mondhatunk polinomok összegének, szorzatának fokáról?

Legyen $f, g \in R[x]$, $\deg(f) = n$, és $\deg(g) = k$. Ekkor:

- $\deg(f + g) \leq \max(n, k)$;
- $\deg(f \cdot g) \leq n + k$.

39. Adj példát amikor a polinom összegére/szorzatára vonatkozó becslésben szigorú egyenlőség teljesül!

Nulosztómentes gyűrű esetén egyenlőség teljesül a 2. egyenlőtlenségen, hiszen

$$h_{n+k} = \sum_{i=0}^{n+k} f_i g_{n+k-i} = \sum_{i=0}^{n-1} f_i g_{n+k-i} + f_n g_k + \sum_{i=n+1}^{n+k} f_i g_{n+k-i} = f_n g_k \neq 0.$$

40. Definiáld a helyettesítési érték fogalmát!

Az $f(x) = f_0 + f_1x + f_2x^2 + \dots + f_nx^n \in R[x]$ polinom $r \in R$ helyen felvett helyettesítési értékén az $f(r) = f_0 + f_1r + f_2r^2 + \dots + f_nr^n \in R$ elemet értjük.

41. Definiáld a gyök fogalmát!

$f(r) = 0$ esetén r -et a polinom **gyökének** nevezzük.

42. Definiáld a polinomfüggvény fogalmát!

Az $\hat{f} : r \mapsto f(r)$ leképezés az f polinomhoz tartozó **polinomfüggvény**.

43. Adj példát, amikor különböző polinomokhoz ugyanaz a polinomfüggvény tartozik!

Ha R véges, akkor csak véges sok $R \rightarrow R$ függvény van, míg végtelen sok $R[x]$ -beli polinom, így vannak olyan polinomok, amikhez ugyanaz a polinomfüggvény tartozik, például $x, x^2 \in \mathbb{Z}_2[x]$.

Példa

$f(x) = x^2 + x - 2 \in \mathbb{Z}[x]$ -nek a -2 helyen felvett helyettesítési értéke $(-2)^2 + (-2) - 2 = 0$, ezért -2 gyöke f -nek.

2. Polinomok maradékos osztásának tétele és következményei

44. Hogyan szól a polinomok maradékos osztásának a tétele?

Tétel (polinomok maradékos osztása)

Legyen R egységelemes integritási tartomány, $f, g \in R[x]$, és tegyük fel, hogy g főegyütthatója egység R -ben. Ekkor egyértelműen léteznek olyan $q, r \in R[x]$ polinomok, melyekre $f = qg + r$, ahol $\deg(r) < \deg(g)$.

45. Definiáld a gyöktényező fogalmát!

Ha $c \in R$ az $f \in R[x]$ polinom gyöke, akkor $(x - c) \in R[x]$ a **c-hez tartozó gyöktényező**.

46. Hogy szól a gyöktényező leválasztására vonatkozó téTEL?

Ha $0 \neq f \in R[x]$, és $c \in R$ gyöke f -nek, akkor létezik olyan $q \in R[x]$, amire $f(x) = (x - c)q(x)$.

47. Hány gyöke lehet egy polinomnak?

Az $f \neq 0$ polinomnak legfeljebb $\deg(f)$ gyöke van.

48. Mit mondhatunk két, $n+1$ helyen megegyező, legfeljebb n -ed fokú polinomról?

Ha két, legfeljebb n -ed fokú polinomnak $n + 1$ különböző helyen ugyanaz a helyettesítési értéke, akkor egyenlők.

49. Mit mondhatunk végtelen R esetén a polinomfüggvényekről?

Ha R végtelen, akkor két különböző $R[x]$ -beli polinomhoz nem tartozik ugyanaz a polinomfüggvény.

50. Definiál az oszthatóságot polinomok körében!

Azt mondjuk, hogy $f, g \in R[x]$ polinomok esetén f osztója g -nek (g többszöröse f -nek), ha létezik $h \in R[x]$, amire $g = f \cdot h$.

51. Definiál polinomok kitüntetett közös osztóját!

Az $f, g \in R[x]$ polinomok kitüntetett közös osztója (legnagyobb közös osztója) az a $d \in R[x]$ polinom, amelyre $d|f$, $d|g$, és tetszőleges $c \in R[x]$ esetén $(c|f \wedge c|g) \Rightarrow c|d$.

52. Milyen polinomokra tudjuk biztosan alkalmazni az euklideszi algoritmust?

Emil Vatai 5.:Milyen polinomokra tudjuk biztosan alkalmazni az euklideszi algoritmust? Válaszodat indokold! Itt elég annyi indoklásnak hogy test fölötti polinomgyűrűben tetszőleges nem-nulla polinommal tudunk maradékos osztást végezni, ezért működik a bővített euklideszi algoritmus, vagy kell más is?

Bőven, a lényeg: TEST FÖLÖLÖTTI.

53. Ismertesd a bővitett euklideszi algoritmust!

Legyen R test, $f, g \in R[x]$. Ha $g = 0$, akkor $(f, g) = f = 1 \cdot f + 0 \cdot g$, különben végezzük el a következő maradékos osztásokat:

$$\begin{aligned}f &= q_1g + r_1; \\g &= q_2r_1 + r_2; \\r_1 &= q_3r_2 + r_3; \\&\vdots \\r_{n-2} &= q_nr_{n-1} + r_n; \\r_{n-1} &= q_{n+1}r_n.\end{aligned}$$

Ekkor $d = r_n$ jó lesz kitüntetett közös osztónak.

Az $u_{-1} = 1$, $u_0 = 0$, $v_{-1} = 0$, $v_0 = 1$ kezdőértékekkel, továbbá az $u_k = u_{k-2} - q_k \cdot u_{k-1}$ és $v_k = v_{k-2} - q_k \cdot v_{k-1}$ rekurziókkal megkapható $u = u_n$ és $v = v_n$ polinomok olyanok, amelyekre teljesül $d = u \cdot f + v \cdot g$.

54. Ismertesd a Horner-elrendezést!

Legyen R test, $f, g \in R[x]$. Ha $g = 0$, akkor $(f, g) = f = 1 \cdot f + 0 \cdot g$, különben végezzük el a következő maradékos osztásokat:

$$\begin{aligned}f &= q_1g + r_1; \\g &= q_2r_1 + r_2; \\r_1 &= q_3r_2 + r_3; \\&\vdots \\r_{n-2} &= q_nr_{n-1} + r_n; \\r_{n-1} &= q_{n+1}r_n.\end{aligned}$$

Ekkor $d = r_n$ jó lesz kitüntetett közös osztónak.

Az $u_{-1} = 1$, $u_0 = 0$, $v_{-1} = 0$, $v_0 = 1$ kezdőértékekkel, továbbá az $u_k = u_{k-2} - q_k \cdot u_{k-1}$ és $v_k = v_{k-2} - q_k \cdot v_{k-1}$ rekurziókkal megkapható $u = u_n$ és $v = v_n$ polinomok olyanok, amelyekre teljesül $d = u \cdot f + v \cdot g$.

55. Adj példát olyan polinomra, melynek különböző polinomgyűrűben különböző számú gyöke van!

$x^2 + 2 \rightarrow \mathbb{R}$ –ben nincs gyöke, $\mathbb{C}$ –ben 2 gyöke van, $\mathbb{Z}_3$ -ban is van 2 gyöke

3. Polinomok algebrai deriváltja, véges testek, racionális gyökökteszt, Lagrange interpoláció

56. Definiáld az algebrai derivált fogalmát!

Legyen R gyűrű. Az

$f(x) = f_n x^n + f_{n-1} x^{n-1} + \dots + f_2 x^2 + f_1 x + f_0 \in R[x]$ ($f_n \neq 0$) polinom algebrai deriváltja az

$f'(x) = n f_n x^{n-1} + (n-1) f_{n-1} x^{n-2} + \dots + 2 f_2 x + f_1 \in R[x]$ polinom.

57. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik az algebrai derivált!

Ha R egységelemes integratísi tartomány, akkor az $f \mapsto f'$ algebrai deriválás rendelkezik a következő tulajdonságokkal:

- ① konstans polinom deriváltja a nullpolinom;
- ② az x polinom deriváltja az egységelem;
- ③ $(f + g)' = f' + g'$, ha $f, g \in R[x]$ (additivitás);
- ④ $(fg)' = f'g + fg'$, ha $f, g \in R[x]$ (szorzat differenciálási szabálya).

58. Mivel egyenlő elsőfokú polinom n-edik hatványának deriváltja?

Ha R egységelemes integratísi tartomány, $c \in R$ és $n \in \mathbb{N}^+$, akkor $((x - c)^n)' = n(x - c)^{n-1}$.

59. Definiáld a többszörös gyök fogalmát!

Legyen R egységelemes integratísi tartomány, $0 \neq f \in R[x]$ és $n \in \mathbb{N}^+$.
Azt mondjuk, hogy $c \in R$ az f egy n -szöres gyöke, ha $(x - c)^n | f$, de $(x - c)^{n+1} \nmid f$.

60. Milyen kapcsolat van egy polinom gyökei, illetve a deriváltjai gyökei között?

Legyen R egységelemes integratísi tartomány, $f \in R[x]$, $n \in \mathbb{N}^+$ és $c \in R$ az f egy n -szöres gyöke. Ekkor c az f' -nek legalább $(n-1)$ -szöres gyöke, és ha $\text{char}(R) \nmid n$, akkor pontosan $(n-1)$ -szöres gyöke.

61. Adj példát olyan polinomra amelynek van olyan n-szeres gyöke, ami a deriváltjának is n-szeres gyöke!

Legyen $f(x) = x^4 - x \in \mathbb{Z}_3[x]$. Ekkor 1 3-szoros gyöke f -nek, mert

$$f(x) = x(x^3 - 1) \stackrel{\mathbb{Z}_3}{=} x(x^3 - 3x^2 + 3x - 1) = x(x - 1)^3.$$

$$f'(x) = 4x^3 - 1 \stackrel{\mathbb{Z}_3}{=} x^3 - 3x^2 + 3x - 1 = (x - 1)^3,$$

tehát 1 3-szoros gyöke f' -nek is.

62. Milyen alakú egy Lagrange interpolációs polinom?

Legyen R test, $c_0, c_1, \dots, c_n \in R$ különbözőek, továbbá $d_0, d_1, \dots, d_n \in R$ tetszőlegesek. Ekkor létezik egy olyan legfeljebb n -ed fokú polinom, amelyre $f(c_j) = d_j$, ha $j = 0, 1, \dots, n$.

Bizonyítás

Legyen

$$l_j(x) = \frac{\prod_{i \neq j} (x - c_i)}{\prod_{i \neq j} (c_j - c_i)},$$

a j -edik Lagrange-interpolációs alappolinom, és legyen

$$f(x) = \sum_{j=0}^n d_j l_j(x).$$

$l_j(c_i) = 0$, ha $i \neq j$, és $l_j(c_j) = 1$ -ből következik az állítás.

63. Ismertesd a Lagrange-interpolációt!

Adjunk meg olyan $f \in \mathbb{R}[x]$ polinomot, amelyre $f(0) = 3$, $f(1) = 3$, $f(4) = 7$ és $f(-1) = 0$!

A feladat szövege alapján $c_0 = 0$, $c_1 = 1$, $c_2 = 4$, $c_3 = -1$, $d_0 = 3$, $d_1 = 3$, $d_2 = 7$ és $d_3 = 0$ értékekkel alkalmazzuk a Lagrange-interpolációt.

$$l_0(x) = \frac{(x-1)(x-4)(x+1)}{(0-1)(0-4)(0+1)} = \frac{1}{4}x^3 - x^2 - \frac{1}{4}x + 1$$

$$l_1(x) = \frac{(x-0)(x-4)(x+1)}{(1-0)(1-4)(1+1)} = -\frac{1}{6}x^3 + \frac{1}{2}x^2 + \frac{2}{3}x$$

$$l_2(x) = \frac{(x-0)(x-1)(x+4)}{(4-0)(4-1)(4+1)} = \frac{1}{60}x^3 - \frac{1}{60}x$$

$$l_3(x) = \frac{(x-0)(x-1)(x-4)}{(-1-0)(-1-1)(-1-4)} = -\frac{1}{10}x^3 + \frac{1}{2}x^2 - \frac{2}{5}x$$

$$f(x) = 3l_0(x) + 3l_1(x) + 7l_2(x) + 0l_3(x) = \frac{22}{60}x^3 - \frac{3}{2}x^2 + \frac{68}{60}x + 3$$

	$\frac{22}{60}$	$-\frac{3}{2}$	$\frac{68}{60}$	3	
1	X	$\frac{22}{60}$	$-\frac{68}{60}$	0	3
4	X	$\frac{22}{60}$	$-\frac{2}{60}$	1	7
-1	X	$\frac{22}{60}$	$-\frac{112}{60}$	3	0

64. Hogyan konstruálunk p^n elemű testet?

p^n elemű testet (ahol p prím) úgy konstruálunk hogy veszünk egy f elem $\mathbb{Z}_p[x]$, n -ed fokú irreducibilis polinomot, és a test elemei a mod f polinomok lesznek, a műveletek meg a polinom műveletek (szintén mod f), vagy a rövidebb válasz az a $\mathbb{Z}_p[x] / (f)$, azaz egy f eleme $\mathbb{Z}_p[x]$ által generált főideálnak a $\mathbb{Z}_p[x]$ re vonatkozó faktorgyűrűje

65. Mit mondhatunk véges testekről az elemszámmal kapcsolatosan?

Minden véges test elemszáma p^n alakú prímhatvány, és minden p^n alakú prímhatványhoz tudunk konstruálni ennyi elemű testet! (p prím, n pozitív egész)

66.

Legyen $\mathbb{F}_9 = \mathbb{Z}_3[x]/(x^2 + 1)$. Mik lesznek a $z^2 + 1 \in \mathbb{F}_9[z]$ polinom gyökei?

$x, -x$

67. Mik lehetnek egy primitív egész együtthatós polinom racionális gyökei?

Tekintsük az $x^2 - 2 \in \mathbb{Z}[x]$ polinomot.

Ennek a $\frac{p}{q}$ alakú gyökeire ($p, q \in \mathbb{Z}$, $(p, q) = 1$) teljesül, hogy $p|2$ és $q|1$, így a lehetséges racionális gyökei ± 1 és ± 2 .

4. Polinomok felbonthatósága

68. Hogyan jellemzhetők test fölötti polinomgyűrűben az egységek?

Legyen $(F; +, \cdot)$ test. Ekkor $f \in F[x]$ pontosan akkor egység, ha $\deg(f) = 0$.

69. Mit mondhatunk test fölötti elsőfokú polinomokról a gyökökkel kapcsolatban?

Ha $(R; +, \cdot)$ nem test, akkor egy R fölötti elsőfokú polinomnak nem feltétlenül van gyöke, pl. $2x - 1 \in \mathbb{Z}[x]$.

70. Adj példát olyan elsőfokú polinomra, amelynek nincs gyöke!

$2x-1 \in \mathbb{Z}[x]$

71. Mit mondhatunk a lineáris polinomokról test fölötti polinomgyűrűben felbonthatóság szempontjából?

Legyen $(F; +, \cdot)$ test, és $f \in F[x]$. Ha $\deg(f) = 1$, akkor f felbonthatatlan.

72. Hogyan jellemzhetők a test fölötti másod- illetve harmadfokú polinomok felbonthatóság szempontjából?

Legyen $(F; +, \cdot)$ test, és $f \in F[x]$. Ha $2 \leq \deg(f) \leq 3$, akkor f pontosan akkor felbontható, ha van gyöke.

73. Hogyan jellemzhetők a $\mathbb{C}$ fölötti felbonthatatlan polinomok?

$f \in \mathbb{C}[x]$ pontosan akkor felbonthatatlan, ha $\deg(f) = 1$.

74. Hogyan jellemzhetők a $\mathbb{R}$ fölötti felbonthatatlan polinomok?

$f \in \mathbb{R}[x]$ pontosan akkor felbonthatatlan, ha

- $\deg(f) = 1$, vagy
- $\deg(f) = 2$, és f -nek nincs (valós) gyöke.

75. Definiáld a primitív polinom fogalmát!

$f \in \mathbb{Z}[x]$ -et **primitív polinomnak** nevezük, ha az együtthatónak a legnagyobb közös osztója 1.

76. Hogy szól a Schönemann-Eisenstein téTEL egész együtthatós polinomokra?

Legyen $f(x) = f_n x^n + f_{n-1} x^{n-1} + \dots + f_1 x + f_0 \in \mathbb{Z}[x]$, $f_n \neq 0$ legalább elsőfokú primitív polinom. Ha található olyan $p \in \mathbb{Z}$ prím, melyre

- $p \nmid f_n$,
- $p \mid f_j$, ha $0 \leq j < n$,
- $p^2 \nmid f_0$,

akkor f felbonthatatlan $\mathbb{Z}$ fölött.